Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Lausunto
11.5.2021

Viite: Lausuntopyyntönne hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta ja siihen liittyviksi laeiksi, HE 76/2021 vp

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN LAUSUNTO

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt työ- ja elinkeinoministeriön kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 76/2021 vp). Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa keskeisenä tavoitteena on, että suomalaisten koulutus- ja osaamistaso nousee kaikilla koulutusasteilla, oppimiserot kaventuvat ja koulutuksellinen tasa-arvo lisääntyy. Työllisyyden osalta hallitus on asettanut tavoitteeksi 75 prosentin työllisyystavoitteen. Työllisyystavoitteen saavuttamiseksi panostukset koulutukseen ja osaamiseen ovat välttämättömiä sekä toimintaympäristön että työn muutoksen tuomiin haasteisiin vastaamiseksi.

Opetus-ja kulttuuriministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön 23.6.2020 julkaisemassa selvityksessä ehdotettiin perustettavaksi osaamisen ja työllisyyden palvelukeskus Opetushallituksen yhteyteen niin sanottuna erillisyksikkönä. Selvityksessä todetun mukaisesti yksikön keskeisiä tehtäviä olisivat työvoima- ja osaamistarpeiden ennakointi, asiakas- ja yritysohjaus, kysynnän ja tarjonnan analyysi ja koordinointi sekä osaamispalveluiden hankinta.

Hallitus päätti vuoden 2021 talousarviota koskevassa budjettiriihessä 14.—15.9.2020, että opetus- ja kulttuuriministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö valmistelevat yhteistyössä työelämän järjestöjen ja aluehallinnon kanssa jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen perustamista siten, että se voi aloittaa toimintansa vuonna 2021. Budjettiriihen kirjauksissa todetaan, että tavoitteena on työikäisen väestön osaamisen kehittäminen ja työllisyysasteen nosto. Palvelukeskus toimii lähellä työelämää ja edistää työelämässä tapahtuvan oppimisen muotoja. Palvelukeskuksen hallinnosta ja ohjauksesta vastaavat opetus- ja kulttuuriministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö yhteistyössä työelämän järjestöjen kanssa.

Hallituksen esitys on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa. Osaamisen, sivistyksen ja

innovaatioiden ministerityöryhmä sekä työllisyyden edistämisen ministerityöryhmä ovat käsitelleet jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskusta ja hallituksen esitystä useaan kertaan valmistelun aikana.

Yksi keskeinen tavoite jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamiselle on, että työikäisen väestön osaamisen kehittäminen on aikaisempaa tiiviimmin kytköksissä työelämän tarpeisiin sekä alueiden elinkeinojen ja elinvoiman kehittämiseen. Jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamisella on keskeinen yhteys työllisyyden hoidon rakenteiden uudistamiseen. Työllisyyden hoidon kuntakokeilut käynnistyivät 1.3.2021 ja hallitus linjasi puoliväliriihessä 29.4.2021, että TE-palvelut siirtyvät kuntien hoidettavaksi vuoden 2024 aikana.

Työikäisen väestön julkisesti rahoitettujen osaamispalveluiden rakenne on hajautunut ja määrittynyt hallinnonaloittain. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät, vapaan sivistystyön toimijat ja korkeakoulut järjestävät laajasti työikäiselle aikuisväestölle soveltuvia osaamispalveluita, joihin voi hakeutua kokemansa tarpeen ja omien tavoitteidensa perusteella. ELY-keskukset hankkivat etupäässä työttömille osaamisen kehittämispalveluita, joissa tavoitteena on työllistyminen ja päätös koulutuksen aloittamisesta tehdään yhteistyössä TE-toimiston kanssa. Hajautetussa järjestelmässä ei kuitenkaan ole kyetty muodostamaan kokonaiskuvaa työikäisen väestön ja työelämän osaamistarpeista eikä muotoilemaan yhtenäisiä politiikkatavoitteita työelämän muutokseen vastaamiseksi.

Nykyinen palvelurakenne ei ole myöskään kyennyt vastaamaan eri väestöryhmien osaamistarpeisiin ja riittävästi tukemaan eheää työuraa, minkä myös taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD totesi 19.2.2020 julkistamassa arviointiraportissaan. OECD:n arvion mukaan suomalaisessa jatkuvan oppimisen järjestelmässä on merkittäviä koulutuksen kohdentumiseen liittyviä haasteita, mikä konkretisoituu koulutuksen voimakkaana kasautumisena, eräiden ryhmien jäämisenä kokonaan osaamisen kehittämisen ulkopuolelle sekä työvoiman kohtaanto-ongelmana. Vaikka tarjontaa on, yksilön on vaikea koostaa itselleen tarvittavia osaamispalveluita tai koulutuskokonaisuuksia, ja toisaalta elinkeinoelämän ja julkisen sektorin on vaikea löytää tarpeidensa mukaisia osaamispalveluita. Nykyisellä palvelurakenteella on lisäksi vaikea vastata sellaisiin tarpeisiin, jotka edellyttävät esimerkiksi uudenlaisia koulutuskokonaisuuksia ja niihin liittyvien tukitoimien tarjoamista alueen elinkeinojen tai erityisessä muutoksessa olevan toimialan tarpeisiin.

Esityksen tavoitteena on palvelujärjestelmän uudistaminen siten, että työikäisen väestön osaamisen kehittäminen olisi aikaisempaa tiiviimmin kytköksissä työelämän tarpeisiin sekä alueiden elinkeinojen ja elinvoiman kehittämiseen ja uusintamiseen. Esityksen tavoitteena on sovittaa yhteen jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palveluja. Esityksellä muodostettaisiin työ- ja elinkeinohallinnon, opetushallinnon ja työelämän järjestöjen yhteinen rakenne, jolla vastattaisiin työelämän ja työn muutoksen aiheuttamiin osaamishaasteisiin. Tarkoituksena on täydentää työikäisille suunnatun nykyisen koulutustarjonnan aukkopaikkoja ja mahdollistaa koulutusmuotojen rajapinnoille sijoittuvien tiettyjen kohderyhmien tarpeisiin räätälöityjen koulutusten toteuttaminen. Palvelukeskuksen toimet olisivat muuta järjestelmää täydentäviä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön yhteisenä toimijana ja rakenteena palvelukeskus loisi edellytyksiä työllisyys- ja osaamispolitiikan yhdyspintaan syntyvälle uudelle politiikkamuotoilulle.

Työelämä olisi mukana suuntaamassa palvelukeskuksen toimintaa. Palvelukeskus tukisi tehtäväkokonaisuudellaan ministeriöiden yhteistä politiikkavalmistelua ja -ohjausta sekä edistäisi jatkuvan oppimisen ilmiön haltuunottoa koko palveluekosysteemissä.

Jan Hjelt
hallitusneuvos